

Sirje Rank

Euroopa riikides pead tõstev populism pole tingimata tavaline tagasilöökk, mida on varemgi nähtud, kui majanduses on rasked ajad – käimas on sügavamad muutused, tõdeti reedel Lennart Meri konverentsi avadebatis demokraatlikust kapitalismist, kus osales ka president Toomas Hendrik Ilves.

„Tuleb vahet teha, kas on tegemist lihtsalt halva ilmaga, mis läheb mööda, või on ka poliitikas toimumas kliimamuutused,“ ütles Brüsseli Avatud Ühiskonna Instituudi juht Heather Grabbe, kes tõstis esile, et populismi leeri on läinud palju noored, kes ei ole sugugi vähe haritud või demokraatia vastased, kuid kes on eelkõige mures oma riigi kultuuri ja identiteedi pärast ega näe Euroopa integratsioonis erilist kasu.

Majanduslik kurss kui poliitikavalik on jäämas järjest tahaplaanile, jättes paljud varem parem või vasakpoolsete peavoolu parteide valijad „ripakile“. Pidetus on aga soodne pinnas populismile, mis on leidnud efektiivse levikanali muuhulgas suhtlusvõrgustike näol, mille võimalusi peavoolu parteid pole kiirustanud kasutama.

Manhattani instituudi ökonomisti Guy Sormani sõnul ei saa populismi sugugi välja naerda või pisendada – valijate viha ja frustratsiooni taga on reaalsed lahendamata probleemid. Mis aga puutub demokraatiasse ja kriisi, siis kriis on Sormani sõnul demokraatia orgaaniline ja edasi viiv osa – ilma selleta valitseks stagnatsioon. Praegune kriis on paljus seotud globaliseerumisega, millele institutsioonid nii Euroopa kui globaalsel tasandil pole veel järele jõudnud.

President Toomas Hendrik Ilves taunis „toore ja vastiku“ populismina ka riikide vastutustundetut eelarvepoliitikat, mis laenatud raha abil end võimul on hoidnud. See ajab kiilu riikide vahele, mis on reegleid järginud, ning tõstatab samuti küsimuse nende samade reeglite ja institutsioonide osas, nagu need ei tähendakski midagi.

Seadustest kinnipidamine, õiguskord, on aga vajalik nii kapitalismi kui demokraatia toimimiseks. Kui pole institutsioone, mis kaitseks näiteks vaba meediat, mis on demokraatia peamine osa, ja

sõlmitud lepinguid, on tulemuseks läbikukkumine, ütles Grabbe. Isegi vanas Euroopas näeme, mis saab, kui selliste institutsioonide kaitse ei ole osa poliitilisest kultuurist.

Grabbe sõnul on murettekitav, et tänased noored hindavad küll veel liberaalseid väärtusi, kuid mitte enam institutsioone ja seadusi, mis on vajalikud nende väärtuste kaitseks. Paljud probleemid pannakse „liberaalse eliidi“ süüks, mis viimase autoriteeti õõnestab. Liberaalseid väärtusi peetakse iseenesestmõistetavaks, kuid mingit tugevat sisemist toetust siin taga ei ole.

Maailmas demokraatia, inimõiguste ja poliitiliste vabaduste olukorda jälgiva Freedom House'i presidendi David Kramer'i sõnul on vabadeks liigitatud riikide hulk maailmas kuuendat aastat languses. Meediavabadust naudivad vaid 15% maailma riikidest.

Artikkel Äripäeva [veebilehel](#) .